

Tarkastusvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus 2021

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus 2021 (E 139/2022 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- jäsen Hannu Takkula, Euroopan tilintarkastustuomioistuim
- kabinettipäällikkö Turo Hentilä, Euroopan tilintarkastustuomioistuim
- attasea Nita Tennilä, Euroopan tilintarkastustuomioistuim
- neuvotteleva virkamies Toni Tiala, Valtiovarain controller -toiminto, valtiovarainministeriö
- tilintarkastuspäällikkö Jari Sanaskoski, Valtiontalouden tarkastusvirasto

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston kanta

Suomi pitää myönteisenä sitä, että tilintarkastustuomioistuin antaa puhtaan tarkastuslausunnon EU:n tilien luotettavuudesta sekä tulojen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta varainhoitovuodelta 2021.

Suomi pitää valitettavana tilintarkastustuomioistuimen antamaa kielteistä lausuntoa EU:n talousarvion menojen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Tilintarkastustuomioistuimen arvioima virhetaso vuonna 2021 ylittää kahden prosentin olennaisuusrajan kokonaisvirhetason ollessa 3,0 prosenttia. Virhetaso on hieman kohonnut vuosien 2019 ja 2020 arvioidusta 2,7 prosentista. Kokonaistilanne vastaa kuitenkin pitkälti aiempaa.

Kulujen korvaamiseen perustuvien maksujen virhetaso on edelleen korkea, 4,7 prosenttia, mutta tukioikeuksiin perustuvien maksujen virhetaso jää alle kahden prosentin olennaisuusrajan. Suomi katsoo, että komission on jatkettava toimenpiteitä kulujen korvaamiseen liittyvien maksujen virhetason pienentämiseksi.

Valiokunnan lausunto TrVL 5/2022 vp

Varainhoitoa on parannettava uuden monivuotisen rahoituskehyskauden ohjelmien käynnistytessä kaikilla aloilla sääntöjä ja hallinnointia yksinkertaistamalla. Samalla on myös huomioitava valvonnan kustannustehokkuus. Lisäksi Suomi kiinnittää huomiota tilintarkastustuomioistuimen havaintoihin EU:n talousarvion maksamatta olevien sitoumusten määrästä ja kehottaa komissiota toimittamaan ajantasaista tietoa tilanteen kehityksestä sekä vahvistamaan toimia, joilla maksamattomien sitoumusten määrää vähennetään pitkällä tähtäimellä.

Suomi pitää tärkeänä, että tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksen avulla saadaan jatkosakin riippumaton, kattava ja mahdollisimman vertailukelpoinen kuva EU:n talousarvion toimeenpanon sääntöjen mukaisuudesta ja varainhoidon tilasta.

Suomi katsoo, ettei tilintarkastustuomioistuimen havaintojen pohjalta ole olemassa erityisiä syitä olla esittämättä vastuuvapauden myöntämistä komissiolle varainhoitovuodelta 2021. Suomi katsoo, että myös virastoille ja yhteisyrityksille voidaan suosittaa vastuuvapauden myöntämistä varainhoitovuodelta 2021, mikäli ne antavat neuvoston käsittelyn edetessä asianmukaiset selvitykset toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tilintarkastustuomioistuimen esittämien havaintojen johdosta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan tilintarkastustuomioistuin antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuosittain lausuman tilien luotettavuudesta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus ja siihen sisältyvä tarkastuslausuma EU:n varainhoidosta muodostavat perustan vastuuvapausmenettelylle, jossa neuvoston määräämismistöllä antamasta suosituksesta EU:n parlamentti tekee poliittisen päätöksen siitä, onko komissio täyttänyt hyväksyttävästi velvollisuutensa talousarvion toteuttajana.

Valiokunta pitää myönteisenä, että tilintarkastustuomioistuin antaa jälleen puhtaan tarkastuslausunnon EU:n varainhoitovuoden 2021 tilien luotettavuudesta, kuten se on antanut vuodesta 2007 lukien. Tilintarkastustuomioistuimen mukaan vuoden 2021 tilinpäätös antaa kaikilta olennaisilta osiltaan oikeat ja riittävät tiedot EU:n taloudellisesta tuloksesta ja sen varoista ja vastuista vuoden lopussa. Myös vuoden 2021 tulot olivat aiempien vuosien tapaan kokonaisuutena tarkastellen lailliset ja sääntöjenmukaiset, eikä virhetaso ollut olennainen.

Ensimmäistä kertaa tilintarkastustuomioistuin antaa erillisen lausunnon elpymis- ja palautumistukivälineen menojen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Perusteena omalle lausunnolle on se, että elpymis- ja palautumistukiväline on väliaikainen väline, jonka toteutus ja rahoitus poikkeavat olennaisesti monivuotisten rahoituskehysten puitteissa tapahtuvasta tavanomaisesta talousarviovarojen käytöstä. Elpymis- ja palautumistukivälineestä suoritettiin vuonna 2021 jäsenvaltioille vain yksi maksu (Espanjalle). Tilintarkastustuomioistuin katsoo, että Espanjan maksupyynnöön sisältyvistä 52 välitavoitteesta yhtä ei ollut saavutettu tyydyttävästi. Tilintarkastustuomioistuimen näkemyksen mukaan kyseinen virhe ei ole ollut olennainen. Tilintarkastustuomioistuin antoiikin puhtaan lausunnon elpymis- ja palautumistukivälineen ensimmäisestä maksusta.

Valiokunnan lausunto TrVL 5/2022 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tilintarkastustuomioistuin antaa kolmantena vuonna peräkkäin kielteisen lausunnon menojen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Kielteinen lausunto on osoituksena laajalle levinneistä ongelmista. Huolestuttavaa on myös se, että menojen arvioitu kokonaisvirhetaso on ollut viime vuosina lievässä nousussa, ja se on ylittänyt kahden prosentin olennaisuusrajan. Vuonna 2021 arvioitu kokonaisvirhetaso on noussut 3 prosenttiin. Vuosina 2020 ja 2019 kokonaisvirhetaso oli 2,7 prosenttia, vuonna 2018 2,6 prosenttia ja vuonna 2017 2,4 prosenttia.

Valiokunta pitää tärkeänä, että komissio ottaa käyttöön toimenpiteitä, joilla etenkin kulujen korvaamista koskevat virheet saadaan vähenemään. Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että suurimmat virheriskit liittyvät vuodesta toiseen menoihin, jotka perustuvat pääasiassa kulujen korvaamiseen ja joihin sovelletaan usein monimutkaisia sääntöjä. Vuonna 2021 kulujen korvaamisesta aiheutuvien menojen virhetaso oli 4,7 prosenttia, vuonna 2020 4,0 prosenttia, vuonna 2019 4,9 prosenttia ja vuonna 2018 4,5 prosenttia. Korkeimmat virhetasot liittyivät tutkimushankkeiden kuluihin, investointeihin alueelliseen ja maaseudun kehittämiseen sekä kehitysyhteistyöhankkeiden kuluihin. Yleisiä virheitä olivat mm. tukeen oikeuttamattomat hankkeet, kulut ja edunsaajat, sisämarkkinasääntöjen rikkominen, todentavan aineiston puuttuminen sekä virheet julkisissa hankinnoissa.

Valiokunta yhtyy Suomen kantaan, jonka mukaan varainhoitoa on parannettava uuden monivuotisen rahoituskehyskauden käynnistyessä kaikilla aloilla sääntöjä ja hallinnointia yksinkertaistamalla. Samanaikaisesti tulee kiinnittää huomiota valvonnan kustannustehokkuuteen. Jotta tarkastusten tuloksellisuutta voitaisiin lisätä ja samalla vähentää tarkastustoiminnan hallinnollista taakkaa niissä maissa, joissa hallinto- ja valvontajärjestelmät toimivat, tulee tarkastuksia kohdennettaessa painottaa virheriskejä ja virheiden syitä. Valiokunta korostaa myös jäsenmaiden omaa vastuuta komission kanssa yhteisesti hallinnoitujen virheiden ennaltaehkäisyssä ja valvontajärjestelmien kehittämisessä.

Tilintarkastustuomioistuin raportoi tarkastustensa yhteydessä havaitsemistaan petosepäilyistä EU:n petostentorjuntavirastolle (OLAF). Vuonna 2021 tilintarkastustuomioistuin raportoi 15 petosepäilytapauksesta (kuusi tapausta vuonna 2020 ja yhdeksän tapausta vuonna 2019). Vuosikertomuksen mukaan OLAF on käynnistänyt vuonna 2021 raportoiduista petosepäilyistä jo viisi tutkintaa.

Valiokunta on aiempien vuosien tapaan huolestunut EU:n talousarvion maksamatta olevien maksusitoumusten suuresta määrästä. Maksamattomia sitoumuksia oli vuoden 2021 lopussa yhteensä 341,6 miljardia euroa, mikä on enemmän kuin edellisenä vuonna (303,2 miljardia euroa). Kuitenkin on huomioitava, että määrärahasta 251,7 miljardia euroa liittyi EU:n talousarvioon ja 89,9 miljardia euroa Next Generation EU -välineeseen (elpymisrahoitus). EU:n talousarvion maksamatta olevat sitoumukset vähenivät siis merkittävästi. Valiokunta pitää tärkeänä, että komissio toimittaa ajantasaista tietoa tilanteen kehittymisestä sekä vahvistaa toimia, joilla maksamattomien sitoumusten määrää vähennetään pitkällä tähtäimellä.

Valiokunta yhtyy Suomen kantaan, jonka mukaan tilintarkastustuomioistuimen havaintojen pohjalta ei ole olemassa erityisiä syitä olla esittämättä vastuuvapauden myöntämistä komissiolle varainhoitovuodelta 2021.

Valiokunnan lausunto TrVL 5/2022 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Tarkastusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 12.1.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Outi Alanko-Kahiluoto vihr
varapuheenjohtaja Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

tarkastusneuvos Arto Mäkelä